

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.5.65](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.5.65)

УДК 336.1:340

*I. В. Кучерук,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»
ORCID: 0000-0002-3935-5322*

*С. М. Кір'ян,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»
ORCID: 0000-0003-2562-1201*

*А. О. Козинець,
старший викладач кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»
ORCID: 0000-0002-3926-4981*

АЛГОРИТМ РЕЄСТРАЦІЇ ТА ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ: ПОРЯДОК ПРОЦЕДУРИ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

*I. Kucheruk
Cand. Sc. (Economics), associate professor of the department of finance, accounting and taxation
Private institution of higher education "European university"*

*S. Kirian
Cand. Sc. (Economics), associate professor of the department of finance, accounting and taxation
Private institution of higher education "European university"*

*A. Kozynets
Senior Lecturer of the department of finance, accounting and taxation
Private institution of higher education "European university"*

ALGORITHM OF REGISTRATION AND MANAGEMENT OF ACCOUNTING OF INDIVIDUAL ENTREPRENEUR: PROCEDURE AND ITS FEATURES

У статті розглянуто питання регулювання реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Проаналізовано процес державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності та її зняття. Проведено дослідження чинного законодавства України, яке встановлює правила для реєстрації фізичних осіб-підприємців. У статті вивчені сучасні процеси в системі державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності в Україні та їх роль в розвитку економіки країни. Розглянуто умови присвоєння та реєстрації класифікаторів видів економічної діяльності. Зазначено, в яких органах може відбуватися реєстрація фізичних осіб-підприємців, а саме: органи місцевого самоврядування, нотаріуси, акредитовані суб'єкти реєстраційної

діяльності. Визначено у переліку, які документи необхідні для державної реєстрації фізичної особи-підприємця. Описано вибір форми для реєстрації, оскільки в умовах глобалізаційних процесів створено і онлайн реєстрацію даних суб'єктів господарювання, що спрощує саму процедуру реєстрації завдяки сучасним інтернет технологіям. Деталізовано процедуру онлайн реєстрації фізичних осіб-підприємців, вказано покрокові етапи такої реєстрації та відповідні документи для її успішної реалізації. Охарактеризовано отримання електронного цифрового підпису, який необхідний для онлайн-реєстрації фізичної особи-підприємця, та в яких структурах його можна отримати. Описано процедуру відкриття банківського рахунку, як необхідної складової діяльності фізичної особи-підприємця. Вказано, які необхідно мати документи для відкриття банківського рахунку та укладання договору між банком. Відображено основні переваги та використання печатки, правильність її оформлення у компетентних органах. Зазначено, як повинен вестися облік у фізичної особи-підприємця, зокрема ведення Книги обліку доходів та витрат, яку можна отримати та зареєструвати у фіскальній службі. Для кожної із груп суб'єктів підприємницької діяльності вказано як потрібно правильно оформляти та реєструвати відповідну книгу. Наведено етапи процедури закриття фізичної особи- підприємця. Відображено правильний алгоритм дій, щодо закриття діяльності суб'єктів підприємницької діяльності. Вказано, коли подається декларація та форми звітності при закритті діяльності. Визначено переваги реєстрації фізичної особи- підприємця у порівнянні з юридичною особою.

The article deals with the issues of regulation of registration of subjects of entrepreneurial activity. The process of state registration of business entities and their removal is analyzed. The study of current legislation of Ukraine, which establishes rules for the registration of individuals-entrepreneurs. The article deals with modern processes in the system of state registration of business entities in Ukraine and their role in the development of the country's economy. The conditions of assigning and registering the classifiers of types of economic activity are considered. It is indicated in which bodies can the registration of individual entrepreneurs, namely: local self-government bodies, notaries, accredited subjects of registration activity. It is specified in the list which documents are necessary for state registration of a sole proprietor. The choice of the form for registration is described, since in the conditions of globalization processes the online registration of data of business entities was created, which simplifies the registration procedure itself thanks to modern Internet technologies. The procedure for online registration of individuals-entrepreneurs is detailed, the step-by-step stages of such registration and the relevant documents for its successful implementation are indicated. Characterized by the receipt of an electronic digital signature, which is necessary for online registration of an individual entrepreneur, and in what structures it can be obtained. Describes the procedure for opening a bank account as a necessary component of the activity of an individual entrepreneur. It is indicated what documents are needed to open a bank account and enter into an agreement between the bank. The main advantages and the use of the seal are shown, the correctness of its design in the competent authorities. It is indicated how the account should be kept by the individual entrepreneur, in particular, the keeping of the Income and Expense Accounting Book, which can be obtained and registered with the fiscal service. For each of the groups of subjects of entrepreneurship it is indicated how to properly register and register the corresponding book. The stages of the procedure for the closure of an individual entrepreneur are presented. The correct algorithm of actions concerning the closure of business entities is shown. It is specified when a declaration and forms of reporting are submitted at closure of activity. The advantages of registering an individual entrepreneur in comparison with a legal entity are determined.

Ключові слова: підприємницька діяльність; фізична особа-підприємець; книга обліку доходів і витрат; алгоритм; процедура реєстрації; дозвіл, державна реєстрація.

Keywords: *entrepreneurship; individual entrepreneur; book of income and expenses accounting; algorithm; registration procedure; permission, state registration.*

Постановка проблеми. На даному етапі становлення та розвитку ринкової системи господарювання в Україні особливо важливого значення набуває формування та розвиток підприємницької діяльності, оскільки саме підприємництво є двигуном економічного і соціального розвитку суспільства. Підприємницька діяльність дає стимул до високої продуктивності праці, отримання прибутку і, в кінцевому рахунку, кращого задоволення суспільних потреб.

Розвиток підприємництва визначається станом і рівнем ринкових відносин і, насамперед, наявністю необхідних умов для свободи приватного сектора в економіці. Таким чином, підприємницька діяльність стає невід'ємним атрибутом ринкового господарства. Однією із форм підприємницької діяльності є фізична-особа-підприємець. На сьогодні, вона посідає пріоритетне становище як учасник ринкових відносин та з іншого боку, як соціальний інструмент для реалізації потреб через призму легальної підприємницької діяльності. Актуальність цієї статті полягає у викладенні процедури реєстрації, обліку, правої регламентації фізичної особи-підприємця (далі – ФОП) та економічні аспекти такого типу діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних основ реєстрації та оподаткування діяльності фізичних осіб-підприємців знайшли відображення у роботах вітчизняних учених В.А. Ільєшенка, М.М. Коцупатрого, А.П. Макаренка, В.О. Орлової та інших. Науковці зазначають, що від правильності та своєчасності оформлення фізичної особи-підприємця залежить ефективність його діяльності в цілому.

Метою статті є регулювання статусу суб'єкта підприємницької діяльності в Україні, визначення основних етапів державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності, їх детальний опис, визначення особливостей обліку доходів і витрат фізичної особи-підприємця.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, реєстрація фізичної особи-підприємця розпочинається з обрання виду підприємницької діяльності фізичною особою. Для цього необхідно визначитись із КВЕД (класифікатор видів економічної діяльності). Зокрема в законодавстві кількість КВЕДів не обмежується і не є вичерпною, тому особа має право вписати ту кількість КВЕДів, яку вона вважає доцільною. З іншого боку, на особу не будуть накладені штрафні санкції, якщо не будуть здійснюватися всі види діяльності зазначені в реєстраційній картці. Це необхідно з огляду на те, що при необхідності, процедура по додаванню нових КВЕДів стане платною. Реєстрація фізичної особи-підприємця здійснюється на основі Закону України про «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [1].

Згідно положень цього Закону, державна реєстрація здійснюється в органах місцевого самоврядування, у нотаріуса (приватного або державного) та в акредитованих суб'єктах реєстраційної діяльності, зокрема ЦНАП, за місцем проживання фізичної особи визначена як адреса, за якою здійснюється зв'язок з відповідною особою. Тобто фізична особа, яка має декілька місць проживання, самостійно визначає, за якою адресою вона буде реєструватися як підприємець. Виписка з Єдиного державного реєстру про реєстрацію ФОП у паперовій формі надається з проставленням підпису та печатки державного реєстратора.

Для державної реєстрації фізичної особи-підприємцем подаються такі документи: заява про державну реєстрацію фізичної особи-підприємцем; заява про обрання фізичною особою спрощеної системи оподаткування та/або реєстраційна заява про добровільну реєстрацію як платника податку на додану вартість за формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, – за бажанням заявника; нотаріально засвідчена письмова згода батьків (опікунів) або піклувальника чи органу опіки та піклування – для фізичної особи, яка досягла шістнадцяти років і має бажання займатися підприємницькою діяльністю, але не має повної цивільної дієздатності [2].

Також реєстрація може відбуватись в онлайн формі, для цього необхідний Електронний цифровий підпис. Його можна отримати в акредитованих центрах, наприклад в центрі ДФС, в центрі Мін'юсту. Також їх можна отримати в системі Приват-24 (розділ “Усі послуги” – “Для бізнесу” – “Електронний цифровий підпис”). Здійснити реєстрацію можна через Портал державних послуг iGov або Кабінет електронних сервісів Мін'юсту. Однак, ці сервіси доступні не для всіх областей України. Для такої реєстрації доведеться відсканувати паперові носії реєстраційних документів зі створенням файлів у форматі – “.tiff” (багатосторінковий документ), зображення – ч/б, 150×150 точок на дюйм, колір 4 біт. Файли не повинні перевищувати 1 Мб. У статті 18 Закону “Про державну реєстрацію юридичних осіб та осіб-підприємців” викладені необхідні документи для подання заяви на державну реєстрацію фізичної особи-підприємця, яка відбувається в спрощеній формі на відміну від реєстрації юридичної особи.

Відкриття поточного рахунку в банку фізичною особою-підприємцем не є обов'язковим та чітко регламентованим в законодавстві, але для зручності проведення операцій по розподілу грошових коштів та уникнення обмежень у банківській сфері по максимальному платежу фізична особа-підприємець має право

відкрити рахунок в банку. Для цього особа, яка відкриває поточний рахунок, повинна: пред'явити паспорт або інший документ, що посвідчує особу та згідно із законодавством України може бути використаним на території України для укладення правочинів та інших юридичних дій (далі - паспорт або інший документ, що посвідчує особу) [3].

Особа повинна також надати документи, що підтверджують її повноваження. Фізичні особи-резиденти додатково пред'являють документ, виданий відповідним контролюючим органом, що вказує на їх реєстрацію в Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків; подати документи (копії документів, засвідчені в установленому порядку: паспорт громадянина України та код ПН; завірену копію свідоцтва платника єдиного податку; завірену копію свідоцтва про реєстрацію СПД; довідку про реєстрацію в органах ПФУ; картку із зразками підпису та в разі якщо є печатка з її відбитком; заяву та опитувальник клієнта.). На підставі зазначених вище документів, уповноважений працівник банку здійснює ідентифікацію клієнта та ідентифікацію і верифікацію особи, уповноваженої відкривати поточний рахунок. Між клієнтом і банком укладається в письмовій формі договір про відкриття банківського рахунку. Банк відкриває поточний рахунок для здійснення підприємницької діяльності фізичній особі-підприємцю, яка не має рахунків у цьому банку, на підставі заяви про відкриття поточного рахунку, що підписана ФОПом [3].

Печатка для фізичної особи підприємця не є першочерговою необхідністю, так як законодавство чітко не регламентує її обов'язковість для всіх груп ФОП. Необхідна наявність печатки виникає тоді, якщо підприємець зареєстрований платником ПДВ. Платник ПДВ має обов'язок виписувати податкову накладну, яка повинна бути скріплена печаткою. Тільки в такому разі накладна має чинність та юридичну силу, що дає право покупцю віднести суму ПДВ до податкового кредиту. В разі якщо ФОП видає довіреність, і в нього немає печатки, то, зазвичай, таку довіреність зобов'язані завіряти у нотаріуса. Хоча діюче законодавство не зобов'язує завіряти довіреність печаткою, але власна печатка викликає більше довіри у третіх осіб [4].

Для того, щоб отримати дозвіл на виготовлення печатки, потрібно подати заяву до відділу з видачі дозволів органів МВС за місцем проживання. З заявою необхідно подати: копію квитанції банку або платіжного доручення про сплату послуг за видачу дозволу; нотаріально завірену копію свідоцтва про державну реєстрацію; два примірники зразка печатки; копію довідки про присвоєння номеру платника податків (для громадян-підприємців). На протязі трьох робочих днів з дня отримання документів державний орган видає дозвіл на оформлення замовлення на виготовлення печатки, або надає письмову мотивовану відмову. З цим дозволом необхідно звернутись до підприємства, що займається виготовленням печаток [4].

Фізичні особи-підприємці повинні вести Книгу обліку доходів або Книгу обліку доходів та витрат, яку треба зареєструвати у фіскальній службі. Тому, після державної реєстрації ФОП, йдемо до фіскальної служби, придбаємо Книгу та здаємо її своєму інспектору разом з заявою на реєстрацію у довільній формі.

ФОП першої і другої груп та платники єдиного податку третьої групи (ФОП), які не є платниками податку на додану вартість, ведуть Книгу обліку доходів шляхом щоденного, за підсумками робочого дня, відображення отриманих доходів. Форма Книги обліку доходів, порядок її ведення затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику. Для реєстрації Книги обліку доходів такі платники єдиного податку подають до контролюючого органу за місцем обліку примірник Книги, у разі обрання способу ведення Книги у паперовому вигляді (п.п. 296.1.1 п. 296.1 ст. 296 ПКУ) [5]. Платники єдиного податку третьої групи (ФОП), які є платниками податку на додану вартість, ведуть облік доходів та витрат за формою та в порядку, що встановлені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику. Для реєстрації Книги обліку доходів та витрат такі платники єдиного податку подають до контролюючого органу за місцем обліку примірник Книги (п.п. 296.1.2 п. 296.1 ст. 296 ПКУ) [6].

Процедура закриття фізичної особи-підприємця відбувається в декілька етапів. Спочатку треба подати держреєстратору заяву про закінчення підприємницької діяльності. Скласти та подати річні звіти, якщо такі були не подані раніше. Якщо ФОП працював на єдиному податку, то необхідно заплатити ЄСВ і єдиний податок за місяць, в якому була подана заява про закінчення держреєстрації та погасити всі борги по податкам у разі якщо вони є.

Таким чином, правильний алгоритм дій буде наступним:

- Подача заяви держреєстратору про реєстрацію припинення підприємницької діяльності.
- Подача річних звітів, якщо вони не подані раніше.
- У разі, якщо ФОП був на єдиному податку – оплата єдиного податку та ЄСВ за місяць, в якому було подано заяву держреєстратору. Якщо не було сплачено ЄСВ попереднього періоду – його також необхідно сплатити.
- У разі, якщо ФОП знаходиться на загальній системі оподаткування – оплата ЄСВ за місяць, в якому було подано заяву держреєстратору.
- Подача ліквідаційних звітів.
- Закриття рахунку в банку, якщо він був відкритий.

Зверніть увагу: платникам 1-ї та 2-ї груп єдиний податок треба буде сплатити за весь календарний місяць, навіть якщо реєстрацію єдиного податку анульовано на початку або в середині місяця.

Декларація платника єдиного податку за звітний рік, в якому припинено діяльність, подається в строки, передбачені для вашої групи:

підприємцями 1-2-ї груп – протягом 60 календарних днів після завершення звітної періоду;

платниками 3-ї і 4-ї групи – протягом 40 календарних днів після закінчення звітної періоду.

Якщо ви платник ПДВ, то ваша реєстрація діє до дати анулювання реєстрації платника податку, яка проводиться шляхом виключення з реєстру платників податку, для цього потрібно подати заяву у ДФС, щоб анулювати реєстрацію.

Звіт про суми нарахованого доходу застрахованих осіб та суми нарахованого Єдиного внеску із зазначенням типу форми «ліквідаційна» формують та подають до органу доходів і зборів фізичні особи-підприємці – протягом 30 календарних днів з дня проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності.

Останнім періодом, за який необхідно обчислити та сплатити Єдиний внесок, буде період з дня закінчення попереднього звітної періоду до дня державної реєстрації припинення. Єдиний внесок сплачується протягом 10 календарних днів після граничного строку подання Звіту із зазначенням типу форми «ліквідаційна». Декларація надається в паперовому вигляді, з написом від руки «Ліквідаційна» [7].

Висновки. В сучасних умовах розвитку ринкової економіки, суб'єкти господарювання та підприємці початківці все частіше обирають статус фізичної особи-підприємця. Така популярність зумовлена підприємницьким потенціалом населення, підтримкою на законодавчому рівні та спрощеною процедурою отримання статусу фізичної особи-підприємця на відміну від юридичної особи.

Чинне законодавство більш м'яке по відношенню до ФОПа, аніж до юридичної особи. Фізична особа-підприємець в змозі обрати власні види підприємницької діяльності, які за кількістю при реєстрації не є вичерпні. Ведення власного бізнесу, робота на себе, незалежність від інших – це все звучить заманливо і красиво. Для досягнення високих результатів до будь-якої справи необхідно підходити відповідально. При виникненні бажання зареєструвати ФОП, слід розуміти, що сам процес реєстрації багатоступінчастий, і на кожному етапі є свої тонкощі й особливості. Тому при підході до такого важливого питання необхідно зважити всі «за» і «проти», оцінити свої фінансові та інтелектуальні можливості, щоб зайняти конкурентоспроможне місце на ринку.

Список використаної літератури.

1. Бондаренко О. В. Про реєстрацію ФОП платником ПДВ / Олексій Вікторович Бондаренко // частный предприниматель. – 2019. – [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://chp.com.ua/all-news/item/57234-pro-reestratsiyu-fop-platnikom-pdv>.

2. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV зі змінами та доповненнями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.

3. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків - резидентів і нерезидентів: Постанова Національного банку України від 12.11.2003 № 492 зі змінами та доповненнями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо використання печаток юридичними особами та фізичними особами - підприємцями від 23.03.2017 №1982-VIII зі змінами та доповненнями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1982-19>.

5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

6. Облік доходів та витрат у ФОП – платників єдиного податку. – 2018. – [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Режим доступу: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-ezhednevnyj-buxgalterskij-obzor-39-uchet-doxodov-i-rasxodov-u-flp-platelshhikov-edinogo-naloga>.

7. Припинення діяльності ФОП / Територіальні органи ДФС у м. Києві. – 2019. – [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://kyiv.sfs.gov.ua/okremi-storinki/arhiv1/290106.html>.

References.

1. Bondarenko, O. V. (2019), "About registration of private entrepreneurship by a VAT payer", [Online], available at: <http://chp.com.ua/all-news/item/57234-pro-reestratsiyu-fop-platnikom-pdv>.

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "On State Registration of Legal Entities, Individuals-Entrepreneurs and Public Formations", [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.

3. The National Bank of Ukraine (2003), Resolution of the National Bank of Ukraine "On Approval of the Instruction on the Procedure for Opening and Closing Accounts of Bank Clients and Correspondent Accounts of Banks", [Online], available at: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>.

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "On Amending Certain Legislative Acts of Ukraine on the Use of Seals by Legal Entities and Individual Entrepreneurs", [Online], available at:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1982-19>.

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "The Tax Code of Ukraine", [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

6. "Accounting for incomes and expenses in FOPs - single tax payers", [Online], available at: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-ezhednevnyj-buxgalterskij-obzor-39-uchet-doxodov-i-rasxodov-u-flp-platelshhikov-edinogo-naloga>.

7. "Termination of FOP", [Online], available at: <http://kyiv.sfs.gov.ua/okremi-storinki/arhiv1/290106.html>.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2019 р.